

Hamid Parsanija
S perzijskog prevela Mubina Moker

Ademov pad u irfanskom poimanju¹

UDK 28-31

Sažetak

Nakon što je stvoren od zemlje i nakon što mu je Bog udahnuo od Svoga Ruha, čovjek je dosegnuo stupanj poznavanja Božijih imena. Tad je on slušao govor i poruke Boga i razgovarao s melekima. Neposlušnost i grijeh doveli su do njegova pada u svijet u kojem se pojavio u velu lažnoga i lažljivoga sepstva, a Ademov povratak u svijet iz kojeg je istjeran moguće je samo i jedino nestajanjem i žrtvovanjem lažnoga sepstva. Ovaj rad, naglašavajući središnju ulogu neposlušnosti, tretirat će povijesni aspekt pada i jedan od njegovih stupnjeva – onaj koji je započeo mitskim politeističkim prikazima i čiji kontinuitet traje do potpunog nestanka neba i pojave modernoga svijeta. Pojava sunca zbilje s brojnih horizonata konačna je tačka ovog kontinuiranog pada.

U radu će se tretirati pad s irfanskog gledišta kroz nekoliko naslovljenih tema.

Ključne riječi: tevhid, pad, veo, geografija i povijest širka, neposluh, *tamassol*.

¹ Izvor: naučni časopis *Qabasat*, 1381, br. 24, str. 48-58.

1. Prvi veo

Čovjek koji se kreće stazom nepatvorene prirode (*fitreta*) i svoje duše upoznat je s božanskim svjetlom, sa Stvoriteljevim imenima i svojstvima koja ispunjavaju počela svih stvari. Takav čovjek, sa spoznajom o Bogu, u prvome redu poima svoju stvarnost – da je ona znak (*ajet*) Boga Slavljenoga. Drugo, gledajući u Božije lice drugih stvari, i njih poima kao Božije riječi i u susretu sa svakom od njih uhom duše osluškuje Božije poruke i zov. Također, stoga što je on sam očitovanje najvećeg Božijeg imena i halifa Božiji među stvorenjima, čovjek im prenosi Božiju poruku i govor i, na tragu toga, on ne samo da je poput Isaa – Riječ Božija (كَلِمَةُ اللَّهِ), nego je i Musa – Govor Božiji (كَلِيمُ اللَّهِ). Život u svijetu čiji dijelovi i elementi posjeduju moć percepcije Boga, jest upravo prirodni Božiji život, i čovjek koji polučuje korist od ovoga života, zahvaljujući poznavanju suštine stvari, nikad u odnosu prema tim stvarima nema osjećaj otuđenosti i tuđinstva i on živi u svijetu potpune ljepote, utemeljenom na Božijem znanju, koji je najbolji i najodličniji sistem. Ako je čovjek izostao sa ovog horizonta i ostao uskraćen za motrenje Lica Božijega, on samoga sebe traži u sferi lažnih sepstava čija stvarnost nije ništa drugo nego produkt njegova mentalnoga ili objektivnoga napora i djelovanja. Prvi veo i prva zapreka koja je dovela do njegova pada s neba božanstvenosti i pozicije na kojoj je razgovarao s Bogom jest upravo veo uobraženosti i egocentričnosti. Štaviše, šejtan je ovakvim pogledom sebe i njega istjerao iz prvotnog prebivališta stvaranja. Kad je šejtan iskazao neposlušnost i krenuo putem oholosti, pogledao je u sebe i kazao:

أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ

Ja sam bolji od njega; mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače.²

Bog Slavljeni pokazuje da je šejtanova uobraženost dovela do njegove neposlušnosti i to smatra razlogom šejtanova pada te naređuje:

قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا

E onda izlazi iz Dženneta, ne prilici ti da u njemu prkosiš!³

Onako kako beskonačnost Božijega Lica, ako gledamo u Njega, može zapriječiti gledanje drugoga, tako i pogled u drugoga također može biti veo koji onemogućava motrenje Lica Božijeg, jer dokle god čovjek neku stvar motri pogledom neovisnosti, on gubi sposobnost motrenja one Beskonačne zbilje. Neograničena egzistencija ne ostavlja prostora za bilo kakvog drugoga kao neovisne egzistencije po Njzinoj vertikali ili horizontali.

Gubljenje spoznaje o Bogu i zaborav Boga jest zaborav čovjekove zbilje i stvarnosti koja je, zapravo, njegova veza i spona s Bogom, a to za sobom povlači i zaborav zbilje svijeta koji se smatra Božijim znakom. I na taj način čovjek se iznenada obre u svijetu o čijoj zbilji nema pojma.

Novi svijet u kojem se čovjek nađe nakon pada jest pokopani svijet, skriven u lažnom velu sepstva. Drugim riječima, ovaj svijet je lažno i neistinito sepstvo. Neovisan pogled prema sebi vodi do neovisnog pogleda i prema drugim stvarima, jer pod velom ovoga pogleda iščezava beskonačna egzistencijalna zbilja, a nakon njezina iščeznuća svi oblici egzistencije koji u zaklonu veze s ovom zbiljom, u formi stvari i očitovanja jedne zbilje i sami postaju jedno, sad se javljaju u formi neovisnih i mnoštvenih stvari.

Čovjek koji biva istjeran iz svoje istinske domovine, a to je upravo Božija kuća, nađe se u svijetu u kojem ne poznaje svoju zbilju niti ijednu od stvari iz svoga okruženja. On je u ovome svijetu otuđen od Boga i od svega što ga okružuje. Pošto je njegovo lažno sepstvo u središtu ovoga svijeta, ili drugim riječima, pošto ovaj novostvoreni svijet počinje od sepstva, to sepstvo se nalazi onkraj drugih stvari koje posredstvom njega obitavaju u mnoštvenosti. Nalaženje u nepoznatom i tuđem okruženju za sobom povlači tjeskobu, strah i nemir i ova svojstva istječu iz egzistencijalnog i stvarnosnog konteksta koji je čovjek priredio samome sebi. I sve dotle dok ova lažna egzistencija i stvarnost traju, postojat će i ova svojstva. Dokle god čovjek egzistenciju i bitisanje pripisuje sebi, on ide ukorak s nepostojanjem i ništavilom, jer u svakoj situaciji u kojoj bude lažna egzistencija, on je istinito nepostojanje. Svaku esenciju

² *El-A'raf*, 12.

³ *El-A'raf*, 13.

koju čovjek kao racionalna životinja, životinja koja proizvodi oruđa i slično tome, predoči sebi i koju kao neovisnu postavi u sferu percepcije i svijesti, s aspekta svoje biti, izvan je dvije strane, egzistiranja i nepostojanja. Takva zbilja, stoga što gleda u svoju bit, ne može imati egzistenciju, i nijekanje njezine egzistencije dovoljno je da um donese presudu o njezinu nepostojanju.

Zbilja čovjeka nije drugo doli upravo ona spona, veza, povezanost, i njegovo čisto siromaštvo u odnosu na Boga. Drukčije kazano, on nije drugo do znak, simbol i obilježje apsolutne egzistencije i čovjek se u kontekstu ove povezanosti i u utočištu veze s Bogom upoznaje sa sobom i svijetom i obitava u spokoju. Ali kad god izgubi simbol i obilježje i bivanje imenom za Boga te sebi prisposodi udio u egzistenciji i stvarnosti i vjeruje da je to tako, on će utonuti u odsutnost i neznanje o sebi i svijetu. U tom slučaju, ova samoutemeljena egzistencija ga obmanjuje poput fatamorgane, i kad god mu se pruži prilika da se udubi u tu fatamorganu i da joj se približi, on ne vidi ništa do nepostojanja; upravo onog nepostojanja koje je ruka odbacivanja i znak srdžbe i zapovijed zabrane i udaljavanja Boga nedostojnih Njegove blizine. I da li za one s takvim tvrdnjama, onda kad namjeravaju ući u Svijet tajni, može biti drugog odgovora osim nihilizma i skepticizma koji mu je neodvojiv pratilac?

Sve dok postoji "egzistencija" onih koji umišljaju za sebe položaj, nema puta prema zbilji svijeta, a kad se ova egzistencija povinuje svome zbiljskom vladaru i vlasniku, otvaraju se sva vrata i čovjek se ponovo nastanjuje u obitavalištu tevhide.⁴

2. Velovi tmine

Otuđenom čovjeku koji je uskraćen isijavanja Božijih svjetlosti, iz lažne egzistencije izranja nemir otuđenja, koju on sebi pripisuje. I sve dok čovjek, daleko od Boga, živi sa svojim iskrivljenim percepcijama, ono što je ukorijenjeno u njegovoj duši pripisuje okruženju koje obitava u velu njegove egzistencije. I dok je on sam veo vanjštine, on zamišlja da mu je vanjština veo i zapreka. Na taj način, umjesto da se uključi u promjenu svoga nefsa kako bi

promijenio svoju poziciju, on se posveti promjeni okruženja koje je sam oblikovao.

Čovjek u svome okruženju osjeća nezadovoljstvo i otuđenost, i kad započne selidbu (*hidžra*) iz staništa svoga nefsa i ostavi svoje lažno sepstvo, on se vraća svojoj zbiljskoj domovini i Bogu:

وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ
الْمُوتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ

A onome ko se iz svog staništa iseli radi Allaha i Poslanika Njegova, pa ga zadesi smrt, nagrada od Allaha Njemu je sigurna.⁵

Ako otuđeni čovjek ne započne hidžru prema zemlji poznanstva, neizbježno će kroz osjećaj otuđenosti biti preokupiran promjenom mjesta i vremena i svega što je izgradio u svome okruženju, jer, u svakom slučaju, nije zadovoljan svojim postojećim položajem. Stoga što izvor ovoga nezadovoljstva greškom pripisuje svome okruženju i položaju, on se trudi u njihovoj promjeni, ali, uprkos ovim promjenama, ipak ne pronalazi put do zbilje, nego još više uvećava svoju otuđenost, jer upravo uzrok onoga *sada* i prethodnog trenutka koji ga je gurnuo u tjeskobu i žalost, u trenutku promjene i nakon toga, i dalje je tu uz njega, a promjena se dešava intervencijom i uplivom upravo toga uzroka. Na taj način, kontinuirana otuđenost i nezadovoljstvo neprekidno ubrzavaju kretanje u pravcu novoga svijeta, a razlog te kontinuirane žurbe nije drugo doli bijeg od postojećeg stanja; to jest, ovo kretanje nije konačnica niti ideal da bi podarilo smirenost i spokoj. Duh kretanja iz postojećeg stanja i postajanje novim jest upravo onaj cilj čija je konačnica ono što nazivamo modernom. Za svijet moderne, kakav god ideal bio prikazan izvan njega, on je samo fatamorgana koja je ispriča za bijeg od postojećeg stanja, i taj ideal, sve dok se čovjek i društvo kreću njegovom stazom, poput fatamorgane omamljuje putnike podsjećanjem na vodu. I kad društvo dođe do njega, opet se javlja prethodno stanje pa se čovjek, u neznanju i s još snažnijom emocijom i s još većom brzinom, neizbježno počinje kretati ka novom cilju. Užurbano i svakodnevno kretanje ovom stazom čovjeka gura u ograde mentalnih i objektivnih tvorevina

⁴ Javādi Āmoli, *Tabrīr-e tambīd al-qavāed*, str. 769.

⁵ *En-Nisā*, 100.

i svakog trenu povećava njegovu udaljenost od zbilje za kojom traga čovjekova urođena priroda, a neprozirnost velova čini sjećanje na zbilju, koja se skrila u raznim pojavnostima fatamorgane, sve bljeđom i bljeđom, sve dok ona potpuno ne padne u zaborav. U takvome stanju, otuđenost, nihilizam, skepticizam i udaljenost od zbilje prihvaćaju se kao čovjekova konačna sudbina i ovim prihvatanjem skraćavaju i posljednji očajnički pokušaji čovjeka koji bježi od Boga i na taj način stupa na rub smrti s onim što je stvorio.

Predvorje smrti također nije mjesto na kojem manjka straha, otuđenosti i tjeskobe, nego je smrt u formi uzastopnih okončanja najgorči događaj koji se na koncu dešava, jer se smrću objelodanjuje nutrina onoga što je čovjek sakupio svojim djelom i nastojanjima i zatočeništvo u kojem se čovjek obreo u formi svog ponašanja i djelovanja, i konačno Božiji gnjev i Božija zapovijed o vječnosti u paklu.

Ono što je objašnjeno jest priča o otuđenosti i tumačenje samootuđenosti na osnovu religijskog gledišta. Prema tom gledištu, zbog nepostojanja straha od Boga i usljed zaborava na Njega, čovjeka preplavi samootuđenost, dok povratkom Bogu čovjek stječe spoznaju o sebi i svijetu.

Kur'an časni koji nas naučava o tevhidu, tajnu čovjekova samozaborava tumači zaboravom na Boga, i upozorava ljude:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ

I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave.⁶

I Imam Bakir govori da spoznaja Boga pretvodi spoznaji sebe, štaviše spoznaja Boga pretvodi svakoj drugoj spoznaji:

لَا يَعْرِفُ أَحَدٌ أَحَدًا إِلَّا بِاللَّهِ

“Niko ne može spoznati drugo, osim posredstvom Boga Slavljenoga.”

Prenosi se od Imama Sadika:

لَا يُدْرِكُ مَخْلُوقٌ شَيْئًا إِلَّا بِاللَّهِ

“Nijedno stvorenje ne poznaje ništa osim posredstvom Boga.”

3. Povratak ili bijeg

Nakon neposluha i istjerivanja iz domovine stvaranja, čovjek, ako se ne pokaje i ne vrati prvotnome izvoru, u krajnjoj otuđenosti i nepoznavanju sebe i svijeta poseže za tumačenjem i spoznavanjem svijeta i čovjeka, i postojeću poziciju, a ona u sebe uključuje i osjećaj otuđenosti od samoga sebe, opravdava na temelju tumačenja koje ima.

Povezivanjem čovjekove zbilje s Bogom Uzvišenim i nadilaženjem ciklusa vremena i mjesta vraća se u područje vječnih i pravječnih zbilja. Upravo stoga, u božanskom tumačenju čovjeka koje je, zapravo, tumačenje njegove zbilje, govori se o razgovoru čovjeka s Bogom u jutro pravječnosti i prije toga, kad se ukazalo i objelodanilo stvaranje. Zavjet utemeljen na pokornosti Bogu i bijegu od robovanja šejtanu koji je sklopljen u tom razgovoru između čovjeka i Boga, nije sadržavao nikakav zemni dah, niti vremenski tok, već taj zavjet ima tu snagu da u svakom vremenskom presjeku, zbacujući sa svog lica kruženje vremena i mjesta, oboma podari Allahovu boju (*sebgatollah*).

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ
O sinovi Ademovi, zar nisam od vas uzео zavjet: "Ne robujte šejtanu on vam je neprijatelj otvoreni, već obožavajte Mene; to je put pravi."⁷

Zavjet elesta uvijek prati zbilju čovjekove duše i staza povratka Bogu uvijek je poravnata, a Božiji poziv na povratak odzvanja uhom duše. Bog poziva na pokajanje, ali i samoga Sebe predstavlja kao primatelja pokajanja Svojih robova:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا
O vi koji vjerujete, pokajte se Allahu iskreno.⁸

أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ
Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova svojih.⁹

Kad je šejtan obmanuo Adema i kad je udaljen iz Dženneta, Bog Uzvišeni mu je pokazao

⁶ *El-Hašr*, 19.

⁷ *Ja Sin*, 60-61.

⁸ *Et-Tabrim*, 8.

⁹ *Et-Tevebe*, 104.

put povratka. On je, također, prihvatio stazu pokajanja, a Bog je primio njegovo pokajanje:

فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ

*I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprost; On, doista, prima pokajanje, On je milostiv.*¹⁰

Božiji vjerovjesnici i Božiji prijatelji (*evlije*) uzori su koji su kroz cijelu ljudsku povijest istraživali na zavjetu datom Bogu. Njihova odanost zavjetu je dovela do toga da je svako od njih, poput zapjenušanog vrela u prirodi, svako malo stvarao nove talase u povijesnom kontekstu vremena, uspostavljali su kulturu i civilizaciju čiji su korijeni sezali do svetih i nebeskih aspekata čovjeka, i stoga što njihov poziv i kretanje ima božansko i nebesko ishodište nikada nije gubio svoju čvrstinu i jedinstvo u kontekstu vremenskih i zemaljskih promjena.

Ali, osobe koje su istjerane iz svoje božanske domovine i koje ne idu stazom povratka, nego, udaljeni od nje, bježe, među ljudskim djelima i tvorevinama, tragaju za sepstvom.

One iznose svoje različite i raznolike tvrdnje, na temelju različitih definicija svijeta i čovjeka. Ove tvrdnje, usljed prekida veze i svoje spone, na stazi različitih mnoštvenosti koje se mogu uzeti kao neovisnost, u kontekstu vremena, po primaju razne povijesne forme. Svako od ovih tumačenja javlja se u nekom vremenskom presjeku i traje do neke sljedeće prilike, i u nekom narednom vremenskom presjeku iščezava i svoje mjesto ustupa tvrdnjama nekog drugog.

4. Mit i politeizam

S obzirom na to da je čovjek stvoren s urođenom Božijom prirodom i, kako se navodi u velikom broju predaja, da je um prvo što je Bog stvorio, u povijesnom smislu tevhid prethodi politeizmu, jer je Adem svoj prvi razgovor obavio s Bogom, i prvi čovjek, nakon pada iz Dženneta primio je Božije riječi i bio je božanski glasnik; i stoga što se čovjekov identitet temelji na Božijoj prirodi, poziv u monoteizam koji izranja iz same prirode i koji je upućen dušama ljudi, prisutan je

u svim periodima politeizma, a i nakon toga će zadržati kontinuitet. Ali, za razliku od monoteizma, politeizam je po svojoj suštini povijesni fenomen. Politeizam, nakon neposlušnosti i pada, javlja se onda kad čovjek ne ide putem pokajanja i povratka ka Bogu. Čovjek, nakon pada s neba božanstvenosti i nakon okretanja od beskonačnog Lica Božijeg, meleka i svetih egzistencija koje su mu do tada prenosile božansku poruku i izvršavale Božija naređenja, u velu vlastitoga ega u formi neovisnosti, motri brojne bogove, i ovo je prva etapa politeizma. U ovoj etapi, nije samo priroda i svijet materije ono što zahvaća obzorje politeiste, on priznaje i nadnaravne kategorije u formi faktora koji se upliću u prirodna zbivanja.

Da su Ademovi potomci nakon pada s neba monoteizma slijedili stazu svoga praoca, a to je staza pokajanja, to bi značilo da iznova slijede put monoteizma i da svoj pogled upiru u beskonačnu božanstvenost. Ali oni koji su krenuli stazom neposluha okrenuli su leđa onome što je nevidljivo (Božija naređenja), i negiranjem nevidljivoga smatrali su da je cjelokupna zbilja ono što se pojavno događa, a kao posljedica toga našli su se u politeizmu.

Politeističku poziciju koju su politeisti na prvom stupnju pada zacrtali sebi nije čisto zemaljska i prirodna.

Iako su pali sa neba monoteizma, još nisu prekinuli vezu s međustupnjevima stvaranja i nadnaravnim egzistencijama, premda u tom vremenskom presjeku egzistenciju ne motre kao znak jednoga Boga, već je gledaju kao neovisnu koja se nalazi na mjestu jednoga Boga ili u rangu i uz superiornog Boga.

Politeistička motrenja i alegorije u tom vremenskom presjeku nisu rezultat zdravog i jasnog susretanja sa zbiljom, nego su to motrenja koja, usljed dominacije politeističkoga ega, egzistiraju u sferi povezane predodžbe i međusvijeta / *berzaha*. Sredstva Božijeg izljeva, a to su zapravo očitovanja Božijih imena i svojstava, u iskrivljenom politeističkom pogledu pojavljuju se u formi gospodara vrsta i brojnih ili pak mitskih bogova. Oni, približavanjem mitskim gospodarima i bogovima, nastoje da nadvladaju patnju i otuđenost u koju ih je gurnula priroda i da izađu iz tih poteškoća. Metoda koju u ovom vremenskom presjeku primjenjuje čovjek da bi se sjedinio sa svojim

¹⁰ *El-Bekare*, 37.

bogovima utemeljena je na vođstvu i poimanjima ega, i naravno i tom metodom on polučuje korist iz nadnaravnog autoriteta.

Potpomaganje nadnaravnim elementima onih koji vjeruju u mitove slično je pomoći koju današnji čovjek koristi iz prirodnih i materijalnih stvari. To znači, upravo onako kako moderni čovjek, sa svojim neovisnim pogledom koji ima prema svijetu prirode, koristi lijekove da bi ozdravio i, na koncu, svoje ozdravljenje pripisuje lijekovima i liječniku, tako i mitski čovjek, s neovisnim pogledom koji ima prema nadnaravnome svijetu, koristi se time i svoje poslove pripisuje tome. Ali, sa aspekta monoteiste i na osnovu djelatnog monoteizma, nijedan posao/djelo, na neovisan način, ne može se pripisati nikome osim Bogu, i svi poslovi, pa i ozdravljenje, u svakom stanju, pozivaju na Boga. *On je Onaj Koji liječi* također ima značenje da je vrsta liječenja povezana s Njim, ili da u svakom slučaju kad dođe do ozdravljenja, da je ono od Boga. Naravno, treba voditi računa da ovo stajalište ne znači negiranje sredstava. Sredstva, a tu spada i lijek, jesu djelatna očitovanja i imena Boga, i lijek ukazuje na Boga Koji liječi i na Njegovo djelovanje. Onaj ko vjeruje u mit, sa svojim neovisnim pogledom koji ima prema uzrocima, sredstvima međusvijeta i nadnaravnog svijeta koristi se njima da bi odagnao svoje potrebe i dosegno ciljeve, dok monoteist, svojim monoteističkim pogledom, na sve u svijetu gleda kao na Božija imena i svojstva. Ibrahim Halil je, prema kur'anske tumačenju, gledao Carstvo nebesa i Zemlje:

وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
*I Mi pokazasmo Ibrahimu carstvo nebesa i Zemlje.*¹¹

Ibrahim nije gledao Boga samo u Carstvu nebesa ili Svijetu onostranosti. Kad bi pogledao u prirodu, kad bi jeo i pio, kad bi se razbolio, kad bi ozdravio; u svakom stanju, u svakoj etapi, on je vidio Božije djelovanje i Božiju zbilju i govorio:

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ
وَإِذَا مَرَضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ وَالَّذِي يُمَيِّتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ وَالَّذِي
أَطْعَمَ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ

Koji me je stvorio i na pravi put uputio, i Koji me hrani i poji, i Koji me, kad se razbolim, liječi,

*i Koji će mi život oduzeti, i koji će me poslije oživiti, i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti!*¹²

Ne samo život i smrt, nego i svoje jelo i piće Ibrahim gleda kao znak Božije milosti i dobrote. On u svome svakodnevnom životu gleda sva prirodna sredstva, ali ni na jedno od tih sredstava ne gleda okom neovisnosti.

Osoba koja nema sposobnost motrenja Stvoritelja i koja se udaljila od vjerovanja u Njega ili se našla u bilo kojem vremenskom presjeku ili poziciji stvaranja, ona je pod velom. Takva osoba čak i kad poseže za nadnaravnim sredstvima međusvijeta, ne gleda na njih kao na Božiji znak. Veo koji se spušta na svijet počinje od njezina prvog grijeha, i kad on padne, kad osoba izgubi stazu uspinjanja i okrene se politeizmu, kao rezultat toga, ona sebe vidi u poziciji nadmetanja s brojnim bogovima nastanjenim u svijetu mnoštvenosti. U takvom stanju, ona nastoji, nadmećući se s njima, dosegnuti vječnost u nebeskoj i nadnaravnoj formi, dosegnuti gospodarstveni autoritet, i na taj način čovjekovo faraonstvo i ego ostaje skriveno u zastoru božanstvenosti i gospodarstvenosti bogova, gospodara i vrsta, a to se očituje izrazima poput: "Ja sam gospodar vaš najveći!"

5. Geografija politeizma

Kako je objašnjeno, politeizam je produkt čovjekova zamagljenog i iskrivljenog pogleda. To je čovjekova tvorevina, i vraća se na kontekst egzistencije i upravo stoga ima povijesno lice i u svakom dobu poprima njemu odgovarajuće oblike i karakteristike. Monoteizam, stoga što je povezan s urođenom prirodom i stvaranjem svijeta i čovjeka, besmrtna je i vječna zbilja i nikakva promjena ga se ne dotiče. Monoteizam je istina, a istina je postojana i pravječna; politeizam je laž, a laž niti je postojana niti ima jedan i jedinstven oblik. Istinit govor o bilo kojoj stvari je jedan govor, ali lažan i neistinit govor o bilo čemu može imati različite forme.

Premda politeizam ima povijesno lice i vremenom poprima različite forme, njegovo povijesno

¹¹ *El-En'am*, 75.

¹² *Eš-Šu'arā'*, 78-82.

kretanje slijedi kontinuiranu stazu, a politeistička dostignuća čovjeka, iako nemaju zbiljsku vezu s čovjekovom urođenom prirodom, posredstvom društvenog odgoja i obrazovanja u procesu socijalizacije prenose se s očeva na sinove, i sinovi, koji neprekidno zbog blagodati urođene prirode imaju neupitnu relaciju s Tvorcem svjetova, u svojoj povijesnoj poziciji suočavaju se i s politeističkim naslijeđem svojih očeva.

Na mnogo mjesta Kur'an časni govori o ulozi koju društveni odgoj i obrazovanje i porodično okruženje imaju u prenošenju politeizma s jedne generacije na drugu, ali i o sposobnostima koje svaka osoba, zahvaljujući blagodati božanske prirode, posjeduje u sučeljavanju i suprotstavljanju politeizmu, kao u primjeru Ibrahima Halilullaha:

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا
عَاكِفُونَ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ

Kad on ocu svome i narodu svome reče: "Kakvi su ovo kumiri kojima se i dan i noć klanjate?" Oni odgovoriše: "I naši preci su im se klanjali."¹³

O Musau, Kelimullahu, se kaže:

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَلْفِتْنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا

Zar si došao da nas odvратиš od onoga na čemu smo zatekli pretke naše?¹⁴

O politeistima i nevjernicima se kaže:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا
أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوْلَوْكَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا
وَلَا يَهْتَدُونَ

Akada im se rekne: "Slijedite Allahovu objavu!" – oni odgovaraju: "Nećemo, slijedit ćemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje." – Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali i kada nisu na pravom putu bili?¹⁵

Ovaj kao i neki drugi ajeti, razum i razmišljanje smatraju postojanom zbiljom koja ima snagu prosudbe i suprotstavljanja naučavanju predaka. Razum u urođenoj čovjekovoj prirodi.

¹³ El-Enbija, 52-53.

¹⁴ Jūnus, 78.

¹⁵ El-Bekare, 170.

Abstract

Adam's Descent from the Perspective of Irfan

Hamid Parsaniya

After he had been created out of clay and after God had breathed into him of His Spirit, man reached the stage of learning of the Names of God. At that stage, he listened to the speech and messages of God and spoke to angels. The disobedience and sin resulted in his descent to a world in which he appeared in the veil of a false and deceitful self, and Adam's return to the world form which he was expelled is possible only by the disappearance and sacrificing of the false self.

While emphasizing the central role of the disobedience, the paper discusses the historical aspect of the descend and one of its degrees – the one that began with mythical polytheistic depiction, the continuity of which lasts until the complete disappearance of heaven and the emergence of the modern world. The emergence of the sun of reality from numerous horizons is the final point of this continuous descent.

The paper discusses the descent from the perspective of Irfan thorough several titled topics.

Keywords: tawhid, descent, veil, geography and the history of shirk, disobedience, tamassol.